

LIBER V.

DE ACTIBUS HUMANIS, ET DE PECCATIS.

TRACTATUS PRIMUS.

DE ACTIBUS HUMANIS.

CAPUT PRIMUM.

De natura, et divisione humanorum actuum.

1. **Q**uest. 1. Quid est actus humanus? R. Quamvis omnis actus, ab homine procedens, dici late possit actus humanus, usus tamen obtinuit, ut actiones quae oriuntur ab homine sine deliberatione voluntatis, dicantur actus hominis; quae vero procedunt a deliberata voluntate, dicantur actiones humanae. Ita S. Th. 1. 2. q. 1. a. 1. Ut enim actio aliqua sit propria humana, et moralis, debet procedere ab homine, quia homo est, scilicet, ut liber est, et intelligens; quod si alterum horum desit, vel propter ignorantiam involuntariam, vel propter coactionem, mechanica potius actio, quam moralis, et humana dicenda est.

2. **Q**uest. 2. Quotplex est actus humanus? R. Alii dicuntur elicitus, alii imperati: ex his quidam sunt boni, quidam vero mali. Rursus ex bonis alii naturales sunt, alii supernaturales, ex quibus alii meritorii sunt *de condigno*, ut ajunt, alii *de congruo*. Denique alii actus humani sunt interiores, alii vero exteriores; de quibus singillatim.

3. Actus humanus dicitur *elicitus*, qui immediate a voluntate procedit: hujusmodi sunt amor, et odium. *Imperatus* vero dicitur, qui non nisi mediate a voluntate proficiscitur, ut ambulare, loqui, scribere, ceterae quae ortum habent a voluntate, imperante alias potentias, nempe motrices ad hujusmodi actiones eliciendas. Hi actus sive elicitus, sive imperati, eo ipso, quod libere procedunt a voluntate, dicuntur actus morales, sive boni, sive mali. Boni quidem, si consentanei sunt reatae rationi; mali autem, si eidem non sint consentanei. Actus boni naturales sunt, qui solis naturae viribus fieri possunt; supernaturales vero, qui non nisi auxilio supernae gratiae possunt elici, ut actus fidei, spei, amoris, ceterae. Meritorii *de condigno* dicuntur, quibus ex iustitia merces debetur; *de congruo*, quibus solum ex quadam congruitate merces convenit. Postremo actus interiores nullo sensibili signo patefunt; exteriores vero patent exterius. His positus sit

4. **Q**uest. 3. Quenam sunt principia interna humanorum actuum? R. Tria, nempe intellectus, voluntas, et libertas. Et quidem intellectus infuit in actionem moralem per conscientiam, sive cognitionem actionis, et legis, de qua satis multa dicta sunt in Tractatu de conscientia. Reliquum est, ut agamus de voluntate, et libertate, quae potiora sunt principia humanarum actionum.

5. **Q**uest. 4. Quid est *voluntarium*? R. Aliquando confundi solet cum *spontaneo*, atque ita dicitur voluntarium, quod fit sponte, et ex inclinatione voluntatis, nullo cogente praecepto, nulla vi, dolo, aut metu impellente. Sed re vera aliud est *voluntarium*, aliud *spontaneum*, cum omne voluntarium sit spontaneum, non tamen contra. Aliquando voluntarium accipitur pro libero; quamquam non omne voluntarium sit liberum, licet omne liberum sit voluntarium. Hic ergo voluntarium pressius a nobis sumitur, ac defini-

tur ex D. Th. *Actus procedens a principio intrinseco, seu a voluntate cum cognitione finis.* Sic Ang. D. 1. 2. q. 6. a. 1. post Greg. Nyssenum, et Damascenum, quos ipse laudat.

6. Duo igitur necessaria sunt ad rationem *voluntarii*: nempe quod sit a principio intrinseco, et cum aliqua cognitione finis. Hinc actiones, quae vi, et coacte fiunt, non sunt voluntariae, cum non procedant ab intrinseco principio; nec voluntariae dici possunt, quae oriuntur a principio intrinseco, sed absque ulla cogitatione intellectus. Imo ut actio dicatur voluntaria quoad omnes sui partes, opus est, ut quoad omnes dignoscatur; ita ut si aliqua circumstantia sine culpa ignoretur, quoad illam evadat actio involuntaria. Sic qui accedit ad mulierem, quam nescit esse nuptam, non censetur perpetrare adulterium, sed fornicationem tantum. Unde colliges, ubi nulla est advertentia, ibi nullum esse voluntarium, nullum peccatum, ut in actionibus dormientium. Ubi vero semiplena est tantum advertentia, non esse nisi veniale peccatum, ut contingit semidormientibus.

Quaest. 7. Quotuplex sit voluntarium? R. 1. Dividitur in voluntarium simpliciter et secundum quid. Illud procedit ex plena voluntatis inclinatione sine ulla repugnantia; hoc vero ex consensione voluntatis, sed cum repugnantia: huiusmodi est projectio mercium in mare ex timore naufragii. Dividitur 2. in liberum, seu contingens, et necessarium. Primum fit a voluntate, quae operatur cum indifferentia ad volendum, et nolendum: talis est amor viatoris in Deum: secundum a voluntate determinata ad unum, ut est amor Beatorum in Coelo. Dividitur 3. in voluntarium in se, seu expressum, et in causa, seu implicitem, et virtuale. Voluntarium in se illud dicitur, quod est volitum in se ipso, et immediate, ut cum quis aliquid furatur, quia in se habet furandi voluntatem. Voluntarium in causa

quod est volitum non in se, sed in alio, quod apprehenditur saltem confusse velut causa alicujus effectus. Sic dicitur voluntaria hominis occisio, patrata ab eo, qui se voluntarie inebriavit, praevidens saltem in confuso huiusmodi occisionem.

8. Quarta voluntarii divisio est in *directum*, et *indirectum*. Illud directe a voluntate procedit, tanquam a causa immediate efficiente; hoc vero solum remote, et media alia causa procedit a voluntate. Sed nemo non videt, hanc voluntarii divisionem ad tertiam facile posse revocari.

Ubi advertere oportet, tria necessaria esse, ut aliquis effectus dicatur voluntarius *indirecte*, et *in causa*, atque ad meritum, vel ad culpam imputetur. 1. ut qui ponit causam, animadvertat saltem confuse, et in genere, talem effectum ex ea causa secuturum: 2. ut possit effectum impedire; causam ejus tollendo: 3. ut teneatur causam impedire, vel omittere. Ita S. Th. 1. 2. q. 20. a. 5 ajens: *Eventus sequens, si est praecogitatus, manifestum est, quod addit ad bonitatem, vel malitiam actus.* Quod vocabulum, nempe *praecogitatus*, inquit Silvius, ab Angelico usurpatur pro eodem ac *praevisus*, et *intentus*; ut ipse docet q. 73. ita ut effectus ad culpam imputetur, sive in se ipso praevisus fuerit, sive in causa, quae potuerit, ac deberit evitari; quia tunc effectus *virtualiter et interpretative* voluntarius est. Neque aliter de omissione voluntaria disserendum est.

9. *Quaest. 6. Quid, et quotuplex est involuntarium? R. Ex dictis de natura voluntarii liquido descendit, illud esse involuntarium, quod vel procedit ab extrinseco principio contra propeusionem voluntatis, ut accidit agenti ex vi, vel metu; vel si ab intrinseco fiat, fit sine cognitione intellectus, quae tollitur, aut ligatur, ut accidit operanti ex ignorantia, vel passione. Multiplex est involuntarium: aliud *privative*, quando*

solum deest actus volendi id quod quis potest velle. Aliud *positive, et contrarie*: talis est actus, qui fit ab eo qui positive non vult, et repugnat. Rursum involuntarium *contrarie* duplex est: aliud *simpliciter*, aliud *secundum quid*. Primum est, quod ita displicet voluntati, ut nullo modo, nullaque ratione illud velit: secundum est, quod licet sub aliquo respectu displiceat voluntati, sub alia tamen ratione ei placet, et ab ea admittitur: talis est projectio mercium in mare, immittente naufragio.

10. Ex dictis facile solves plura, quae ad praxim pertinere possunt; ut 1. Confessarium non debere facilem adhibere fidem poenitenti, qui se excusat pejerasse, blasphemasse, aut turpia protulisse sine advertentia, proindeque verba illa ex habitu prolata fuisse involuntaria. Nam si pravum habitum extirpare non curavit, ille censetur voluntarius in causa, nec a culpa excusatur; contra vero si adhibita serio diligentia, aliquando in verba illa effundatur: 2. si quis forte se primo mane inebriavit, non praevidens inde a se Missam omittendam, non peccat sacro non assistens, cum ea omisio praevisa non sit nec in se, nec in causa: 3. qui ex justa, et necessaria causa aliquid operatur, quod eventum malum inducit, non peccat, licet illud praevideat. Sic Chirurgus non imputatur pollutio, licet praevisa, ex necessario aspectu turpium, siquidem eam non intenderit. Idem dico de studente doctrinae Morali circa sextum praeceptum ex honesto fine. Quoad in universum dictum volo de omni effectu, secuto ex causa honesta, et licita; effectus enim, qui accidentaliter est, non imputatur ad culpam ex S. Th. 1. 2. q. 20. art. 5.

CAPUT II.

De vi, metu, et concupiscentia.

11. *Quaest. 1.* Quid est violentum, et quotuplex? *Violentum* definitur id, quod est a principio extrinseco, repugnante eo, qui vim patitur. Ita Damascenus, Nysenus, S. Th. et cum eo DD. fere reliqui. Hinc ad naturam violenti duo requiruntur. 1. quod sit a principio extrinseco: 2. quod patiens resistat pro viribus etiam positive, et contrarie agenti extrinseco. Non enim sufficit, quod negative se gerat, alioquin justificatio parvulorum esset violenta. Ita S. Th. 1. 2. q. 6. art. 5. ad 2. Unde *violentia* alia dicitur absoluta, et *simpliciter* talis; alia minus propria, et *secundum quid*. Prima est, quando quis omni modo quo potest resistit; secunda, dum licet aliquantulum resistat, sed non pro viribus.

12. Jam vero statuendum est 1. *violentia absoluta*; et simpliciter dicta causat involuntarium. Ratio est, quia quando voluntas patientis externo agenti omnino resistit, nulla ratione ei potest adscribi agentis actio, utpote contra omnem illius inclinationem, proindeque ipsi omnino involuntaria. S. Th. ibidem Itaque femina pro viribus resistens aggredienti virginitatem suam non peccat, si forte stuprum patiat in vita. Unde Aug. de Civ. Dei c. 17. loquens de mulieribus Christianis, quae Roma a Gothis capta vim perpeasae fuerant, ait: *Quidquid aliud de corpore, vel in corpore fecerit, quod sine peccato proprio non valeat vitari, praeter culpam fit patientis.*

13. Statuo 2. *violentia minus propria, et secundum quid* non tollit, sed dumtaxat minuit voluntarium. Ita DD. omnes; quia dum voluntas non resistit quantum potest, semper ex parte aliqua remanet ratio vo-

luntarii. Et secundum majorem, vel minorem, quam adhibuit resistantiam, ejus actio erit magis, vel minus voluntaria, et culpabilis. Nota ex S. Th. loco citato voluntati non posse inferri violentiam quoad actus elicitos; nan ut ait Anselm. de lib. arb. c. 6. *invitus nemo potest velle, quia non potest velle, nolens velle.* Concedunt tamen TT. voluntatem pati violentiam posse quoad actus imperatos, qui non procedunt proxime a voluntate.

14. *Quaest. 2.* Quid est metus, et quotuplex? R. In lege Ait Praetor dicitur metus *trepidatio mentis instantis, vel futuri periculi causa.* Si leve sit malum quod timetur, levis erit metus, et gravis si timeatur grave malum; quamquam etiam metus gravis mali potest dici levis, si ex levi causa procedat. Gravi autem mala in se dicuntur, quae virum constantem commovere solent, ut mors, mutilatio membrorum, exilium, et similia. De cetero quae in se levia sunt, possunt esse gravia respectu alicujus secundum diversam indolem, et personarum qualitatem; pueros enim, et feminas vehementer concutit id, quod viros ne leviter quidem tangit.

15. *Quaest. 3.* An metus causet involuntarium? Nota, aliud esse agere cum metu, aliud agere ex metu: primum est agere ex aliquo fine, sed cum aliquo timore, finem comitante: secundum est, moveri ex metu, tanquam ex causa ad operandum. Quoad 1. certum est non tollere voluntarium, cum non sit causa actionis. Circa 2. autem, de quo est quaestio, breviter respondeo, metum non causare involuntarium absolutum, et simpliciter, ut vocant, sed tantum secundum *quid.* D. Th. 1. 2. q. 6. a. 6. Ratio est potissima, quia quod ex metu facimus, illud re ipsa volumus, licet rem abstracte considerantes, et secundum aliquem respectum facere repugnemus. Exemplum habes in mercatore, qui ex metu mortis projicit merces in mare; siquidem ille

in praesenti periculo constitutus absolute vult projectionem mercium, ut vitam servet, licet illa displiceat voluntati.

16. Ex dictis colliges 1. Contractus, qui fiunt ex gravi metu, jure naturali sunt validi, cum sint voluntarii: 2. Hi contractus, si metus sit injuste incussus, rescindi possunt ab eo, qui metum est passus: 3. Jus positivum declarat nullos plures contractus, factos per metum inique incussum, ut contractus matrimoniale, dotis promissiones, vota solemnia, cet.

17. *Quaest. 4.* Utrum concupiscentia tollat, vel minuatur voluntarium? Ante solutionem praemitto 1. nomine concupiscentiae intelligi motum appetitus sensitivi, qui tendit in bonum delectabile: 2. concupiscentiam aliam antevertere consensum voluntatis, eamque allicere ad agendum, aliam subsequi voluntatis consensum, vel ex eo oriri, et dicitur consequens: 3. concupiscentiam consequentem adeo non tollere, nec minuere voluntarium, ut illud magis augeat. Audiatur S. Th. 1. 2. q. 77. a. 6. *Passio consequens non diminuit peccatum, sed magis auget, vel potius est signum magnitudinis ejus, in quantum demonstrat intensionem voluntatis ad actum peccati.* His praejactis....

18. R. 1. Concupiscentia antecedens voluntatem, per se non tollit voluntarium, quin et illud saepe auget ratione majoris propensionis. Ita expresse D. Th. 1. 2. q. 6. ad 7. Rationem autem affert D. Angelicus, quia voluntarium importat inclinationem voluntatis in objectum cum aliqua cognitione finis. Jam vero per concupiscentiam non tollitur ex se cognitio finis, et aliunde majori quidem propensione fertur in objectum, quod concupiscit. R. 2. Nihilominus concupiscentia antecedens minuit saepe voluntarium, et aliquando illud tollit omnino. Ratio 1. partis est, quia minuit cognitionem finis, quae necessaria est, ad na-

turam voluntarii, ut per se patet. Ratio 2. quia saepe ita antevertit omne iudicium, et consensum voluntatis, ut deliberationi, et libertati locum non relinquat. Est doctrina D. Th. loco nuper laudato, ubi ait: *Si concupiscentia totaliter cognitionem auferret, sicut contigit illis, qui propter concupiscentiam sunt amentes, sequeretur, quod concupiscentia voluntarium tolleretur.*

19. Hinc motus concupiscentiae, qui a Theologis dicuntur *primo primi*, quique omnem prorsum voluntatis consensum, et libertatem antevertunt, sunt omnino involuntarii, et innoxii; motus vero *secundi primi*, qui stant cum semipieno consensu voluntatis, non tollunt omnino voluntarium, sed illud minuunt. De involuntario ex ignorantia dictum est satis in Tract. de conscientia.

CAPUT III.

De libertate humanorum actuum.

20. Actum liberum vocamus eum, vel qui nullo cogente fit, vel qui omitti potest ad libitum. Duplicem enim libertatem distinguunt TT. in actibus humanis, nempe libertatem a *coactione*, seu spontaneitatis; et libertatem a necessitate *intrinsicæ*, seu *naturali*, quae vocatur etiam libertas electionis, indifferentiae, et arbitrii. Libertas a *coactione* est immunitas ab omni violentia contra voluntatis inclinationem. Hac libertate Beati Deum amant, et nos bonum in communi. Hinc fit omnem actum voluntatis esse liberum a coactione.

21. Libertas vero a *necessitate* est ea, quae excludit necessitatem omnem, tum interiorem, et naturae, tum exteriorem et coactionis. Hoc modo dicitur liber, qui potest agere vel non agere, eligere vel non eligere. Unde liberum arbitrium definitur *vis electiva*, seu facultas eligendi unum prae alio. Libertas a *necessitate* rursus dividitur in libertatem *contradictionis*,

qua quis potest agere, vel non agere; in libertatem *contrarietatis*, qua potest agere, et contrarium agere, v. g. amare, et odio habere; et in libertatem *disparitatis*, qua nempe quis potest agere hoc, vel aliud, sed non oppositum, v. g. scribere, vel ambulare.

22. Libertati opponitur necessitas, quae multiplex est. Alia *coactionis*, quae idem est, ac *violentia*. Alia *naturae*, seu naturalis inclinationis, quae consistit in quadam propensione, a natura insita voluntati ad aliquid necessario prosequendum, vel fugiendum. *Coactio* est a principio externo, et tollit tum voluntarium, tum etiam liberum: necessitas vero *naturalis* est a principio interno, et aufert liberum, non vero voluntarium. Rursus necessitas vel est *absoluta* et *anteccedens*, vel *consequens*, et *hypothetica*: 1. antecedit usum rationis, et voluntatis; vel ita consensum exprimit, ut non possit illum denegare: 2. consequitur liberum consensum, et determinationem voluntatis, nec laedit liberum arbitrium, v. g. necesse est, me loqui, si jam ad loquendum me determinaverim. Mitto alias necessitatis divisiones, quas Scholae Theologi afferre solent.

23. His positisi sit quaestio 1. In quo consistit essentia liberi arbitrii? R. In potentia agendi et non agendi, immuni tum a coactione, tum a necessitate simplici, antecedente, intrinsicæ. Constat 1. ex Trid. *Sess. 6. Can. 5.* et ex constitutionibus Innoc. X. et Alex. VII. damnantibus tertiam Jansenii propositionem, quae statuebat ad merendum, et demerendum in statu naturae lapsae non requiri libertatem a necessitate, seu indifferentiae. Constat etiam ex Const. S. Pii V. damnante propositionem Baji 67: *Homo etiam damnabiliter peccat in eo, quod necessario facit.* Constat etiam doctrina haec nostra ex pluribus Scripturae locis, et testimoniis SS. PP. quae vide, si valeat, apud Scholae Doctores.

24. *Quaest. 2.* In quo posita est bonitas, et malitia moralis humanorum actuum? R. Omissis variis Theologorum opinionibus, censeo, bonitatem moralem actus humani consistere in quadam conformitate, et convenientia actus liberi cum recta ratione, et lege; ita ut illa dicatur actio bona, quae sit consentanea legi, et rationi; mala autem quae a recta ratione discrepat. Unde Aug. lib. de util. cred. c. 12. ait: *rectum factum nullo modo esse potest, quod non a recta ratione profisciscitur.* Itaque regula humanorum actuum petenda est ab utraque hac ratione, nimirum dictamine rationis, et legis aeternae, saltem naturalis. Hinc etsi libertas sit velut fundamentum moralitatis, in ea tamen sola non est constituenda ratio moralitatis, sed etiam in consonantia, vel discrepantia actionis a lege, et ratione.

CAPUT. IV.

De principiis Moralitatis.

25. *Quaest. 1.* Quanam requiruntur, ut actio aliqua sit moraliter bona? R. Ut sit consentanea rectae rationi, et legi, tum ex parte *objecti*, tum ex parte *finis externi*, tum ex adjectis, seu *circumstantiis*, cum non sit bonum nisi ex integra causa. Primum igitur principium, unde actio sumit bonitatem, est *objectum*, in quod fertur: illud autem debet esse bonum, sive in se ipso, et ab intrinseco, ut Deus ipse, sive extrinsecus tantum, et vi legis positivae, ut jejunium, quod ratione praecepti bonum est, sed aliquando malum potest evadere ex *circumstantiis*.

26. Alterum principium est *finis* operantis, qui bonus, vel malus dicitur, quatenus convenit, vel repugnat legi, et rationi. Hinc si bonum sit *objectum*, finis vero agentis sit pravus, actio evadit simplici-

ter mala, eo quod malitia finis evertat omnem bonitatem. Quare D. Th. 2. 2. dist. 38. q. 1. a 4. ad 4. ait: *Cum quis vult dare eleemosynam propter inanem gloriam, hic est unus actus voluntatis, et hic actus totus est malus, licet non ab eo omni, quod in eo est, malitiam sumat.* Finis enim malus facit actum ex bono malum, et ex malo pejorem, sicut finis bonus bonitatem addit *objecto* ex se bono, ut dare eleemosynam in satisfactionem peccatorum. S. Th. q. 18. a. 4. Quod si *objectum* sit indifferens, ut ambulare, caleferi, cet. actio in illud tendens erit bona, vel mala, prout finis bonus, vel malus fuerit. Utrum autem *objectum* ex se malum possit ratione finis honesti evadere aliquando bonum, diximus in Tract. de Conscientia.

27. Tertium moralitatis principium sunt *adjecta*, vel *circumstantiae*, quae dare solent actui bonitatem, vel malitiam accidentalem, quia hujusmodi bonitas, vel malitia supervenit actui jam constituto in genere moris. S. Th. ibidem. *Circumstantiae* autem vel sunt personae, vel loci, et aliquando malitiam augent intra eandem speciem, aliquando novam malitiae speciem addunt. Quod prae oculis habere debet Confessarius ad interrogandum poenitentem, v. g. an persona, quae fornicationem commiserit, fuerit libera, vel conjugata, vel voto castitatis adstricta; an furtum perpetratum sit in loco sacro, et similia.

28. *Quaest. 2.* An actus externus addat aliquam bonitatem, vel malitiam actui interno? Afirmat Scotus, et ejus asseclae; communis tamen sententia cum S. Th. in 2. dist. 40. q. 1. a. 3. docet, externam actionem nihil *per se*, et *ex natura sua* addere bonitatis, vel malitiae actui interno; quia externus actus nullam habet imputabilitatem sibi propriam distinctam ab imputabilitate actus interni. Nihilominus actio externa saepissime auget bonitatem, et mali-

tiam actus interni; est enim occasio et causa ut actus internus fiat melior, vel peior, vel quia multiplicentur actus interni, vel diutius durant, vel sunt magis intensi, et requirunt saepe majorem vim, et arduitatem ad perficiendum opus externum.

29. *Quaest. 3* An sint actus indifferentes in individuo? Nota, esse quasdam actiones secundum se bonas, alias ex se, et natura sua malas. Primi generis sunt actus fidei, spei, charitatis, cet. Secundi autem generis sunt furtum, mendacium, fornicatio, cet. Est vero aliud genus actionum, quae in se, et secundum speciem suam consideratae nec malae sunt nec bonae, ut ambulare, legere, et similia, quae ex fine bono vel malo evadunt justae, vel injustae. De his quidem solet quaeri, an sit aliqua actio, quae non solum secundum se, et secundum speciem spectata sit indifferens, sed etiam in individuo, attentis omnibus circumstantiis finis, temporis, modi, cet.

30. R. Cum S. Th. Suariorum, Bellarmino contra Scotum, S. Bonaventuram, Vasquium, et alios, nullos esse actus indifferentes in individuo. Ratio praecipua S. Th. 1. 2. q. 18. a. 9. est ejusmodi: *Actus moralis non solum habet bonitatem ex objecto, sed etiam ex circumstantiis. . . oportet, quod quilibet actus individualis habeat aliquam circumstantiam, per quam trahatur ad bonum, vel malum, ad minus ex parte intentionis finis. Cum enim rationis sit ordinare actus a ratione deliberativa procedens, si non ad debitum finem ordinatur, ex ipso repugnat rationi, et habet rationem mali; si vero ordinatur ad debitum finem, convenit cum ordine rationis, unde habet rationem boni.* Haec Angelicus Doctor.

31. Huc accedit, hominem debere omnes actiones suas ad Deum referre, si deliberate agat, dicente Apost. 1. Cor 10. *Sive manducatis, sive bibitis, sive aliquid aliud facitis, omnia in gloriam Dei facite.* Qui-

bus verbis non contineri consilium tantum, sed praecceptum, agnoverunt SS. PP. Agustinus, Caelest. I., S. Maximus, et S. Th. lect. 3. in c. 3. ep. ad Coloss. Hinc maxime oportet, saepius in die, et praesertim primo mane offerre Deo actiones omnes illius diei, ut ita impleatur Apostoli praecceptum, et omnis actio nostra evadat meritoria. Neque enim opus est, ut mystici DD. notant, singula nostra opera singillatim Deo offerre, sed ea saltem in genere referre ad Deum, ita ut sancta illa intentio moraliter, atque in virtute perseveret. Qui plura de hac quaestione scire velit, legat Continuatores Tournely c. 6. *Tract. de Actibus Humanis.* Haec enim ad praxim dicta sufficiunt.

TRACTATUS II.

DE PECCATIS.

CAPUT PRIMUM.

De peccato in genere.

1. *Quaest. 1.* Quid est peccatum, et quae nam conditiones requiruntur ad peccandum? R. 1. Est transgressio legis, sive ut ait Toletus, est voluntarius recessus a regula Divina. Nomine divinae regulae intelligitur praecceptum tam naturale, et humanum, quam Divinum; per recessum autem intelligitur actus, vel ejus ommissio, qui non sit tantum voluntarium, sed etiam liber cum aliqua advertentia malitiae. Hinc. resp. 2. ad peccatum tria omnino requiri: 1. ut sit voluntarium, id est, ut fiat a voluntate consentiente: 2. ut sit liberum, hoc est, ut sit in potestate voluntatis illud agere, vel non agere: 3. ut advertatur mali-